UNIVERSITY OF AMSTERDAM

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

[Bespreking van: J. van Lottum, L. Petram (2023) In de schaduw van de stad : verhalen van vier eeuwen gewone Amsterdammers]

van Hasselt, L.

Publication date
2024
Document Version
Final published version
Published in
Amstelodamum

Link to publication

Citation for published version (APA):
van Hasselt, L. (2024). [Bespreking van: J. van Lottum, L. Petram (2023) In de schaduw van de stad : verhalen van vier eeuwen gewone Amsterdammers]. *Amstelodamum*, *111*(1), 53-54.

General rights
It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations
If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: https://uba.uva.nl/en/contact, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, P.O. Box 19185, 1000 GD Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

UvA-DARE is a service provided by the library of the University of Amsterdam (https://dare.uva.nl)

Download date:13 Nov 2026

Jelle van Lottum en Lodewijk Petram, *In de schaduw van de stad. Verhalen van vier eeuwen gewone Amsterdammers*, Ambo Anthos, Amsterdam, 2023.
ISBN 9789026351952, ill., 256 p., € 24,99.

IN DE MARGE VAN DE GESCHIEDENIS Op de eerste bladzijde van *In de schaduw van de stad* staat een citaat van de Canadese schrijfster Margaret Atwood: 'In the end, we'll all become stories'. Was het maar waar... De kracht van dit boek zit hem juist in het omgekeerde: het besef dat de meeste mensen nooit 'een verhaal' zullen worden. De wereld is hen vergeten omdat ze tijdens hun leven niet prominent genoeg waren, omdat ze bijna geen schriftelijke sporen hebben nagelaten of omdat ze eenvoudigweg niet opvielen als individu in het grote geschiedverhaal. Het is de verdienste van historici Jelle van Lottum en Lodewijk Petram dat zij een heel aantal van zulke 'gewone Amsterdammers' tot leven hebben weten te brengen in deze levendige, toegankelijk geschreven stadsgeschiedenis.

Het boek laat zich nog het beste vergelijken met *Amsterdam in de wereld. Sporen van Nederlands gedeelde verleden* (2017) van (kunst)historica Mariëlle Hageman. Beide boeken zijn rijk geïllustreerd en geschreven voor een groot publiek. Ook in Hagemans geschiedenis van Amsterdam staan persoonlijke verhalen uit verschillende historische perioden centraal, maar met meer nadruk op migratiegeschiedenis. In het boek van Van Lottum en Petram passeren weliswaar diverse migranten de revue – hoe kan het ook anders in een geschiedenis van Amsterdam – maar de selectie van hoofdpersonen is breder en daardoor verrassender. Anderzijds is de selectie smaller, want de middeleeuwen en de zestiende eeuw blijven buiten beschouwing. Datzelfde geldt voor de geschiedenis van de elite. Petram en Van Lottum kozen heel bewust alleen voor verhalen van Amsterdammers die 'in de marge van de geschiedenis leefden'.

PERSOONLIJK BOEK *In de schaduw van de stad* is in verschillende opzichten een persoonlijk boek. Allereerst omdat de geschiedenis van (gewone) mensen centraal staat. Elk van de elf hoofdstukken begint met een stadsgezicht waarop twee of meer Amsterdammers te zien zijn. De ene keer is het een historische foto, dan weer een tekening of schilderij. Vanuit de veelal naamloze figuren op de afbeelding vertellen Van Lottum en Petram een groter verhaal over de geschiedenis van Amsterdam. Bijvoorbeeld over VOC-bemanningsleden en hun weduwen (heel veel zeelieden kwamen nooit meer terug) in de zeventiende eeuw, over Duitse tuinders in de achttiende-eeuwse Watergraafsmeer en over Joodse gezinnen uit de Transvaalbuurt die de Tweede Wereldoorlog niet overleefden. Niet al deze Amsterdammers krijgen een naam of een gezicht, maar ze krijgen wel allemaal een verhaal. Dat is knap, gezien de schaarste aan bronnen over deze mensen. Van Lottum en Petram deden uitgebreid historisch onderzoek, zowel in de literatuur als in primaire bronnen. Voetnoten zijn er niet, maar achterin het boek staat een behulpzame verantwoording van bronnen en literatuur.

Het is ook een persoonlijk boek omdat de auteurs hun eigen familiegeschiedenis als uitgangspunt hebben genomen voor de selectie van de locaties in de stad. De voorouders van zowel Petram als Van Lottum zijn in de negentiende eeuw als arme migranten vanuit Duitsland naar Amsterdam getrokken. Ze vestigden zich in de Jordaan en werkten daar als suikerbakkers (een beroep dat nauw verweven is met de koloniale geschiedenis van Amsterdam), bakkers en metaalbewerkers. Of ze elkaar hebben gekend, is niet bekend. Maar het had zomaar gekund. Dat de Jordaan in de familiegeschiedenis van beide auteurs een belangrijke rol speelt, is in ieder geval duidelijk.

Daar in de Jordaan begint het eerste hoofdstuk, met een schitterende foto van twee vrouwen in rouwkleding die over de Lauriergracht lopen. Hij moet eind negentiende eeuw genomen zijn. Schilder en fotograaf Breitner nam de foto stiekem vanuit zijn raam. Andere plekken die in het boek een rol spelen zijn nog directer verbonden met de levens van Petram en Van Lottum. Zo bracht de achttiende-eeuwse prostituee Dirkje Andries een groot deel van haar leven door als gevangene in het Spinhuis, waar nu het Huygens Instituut gevestigd is. Aan dat instituut voor de geschiedenis en cultuur van Nederland zijn beide auteurs verbonden als onderzoeker. Ook de keuze voor een onderwerp uit de Watergraafsmeer is niet toevallig. Lodewijk Petram kwam daar als kind vaak bij zijn grootouders en raakte gefascineerd door de boerengeschiede-

nis van de buurt. Van Lottum stuitte op zijn beurt op de geschiedenis van DWS (Door Wilskracht Sterk) dankzij de voetbalclub van zijn zoon. In het hoofdstuk 'Terug naar de Dijk' weten de auteurs de voetbalgeschiedenis van de Spaarndammerbuurt slim te combineren met de komst van gastarbeiders naar Amsterdam in de jaren 1960.

Deze persoonlijke benadering van de stadsgeschiedenis is verfrissend en maakt de gekozen selectie begrijpelijk, maar toch ook enigszins arbitrair. In het slothoofdstuk geven de auteurs dat ruiterlijk toe: 'Uit talloos veel miljoenen hebben wij tien verhalen gekozen.' De vroegste geschiedenis van Amsterdam komt in het boek niet aan bod, terwijl de achttiende eeuw relatief oververtegenwoordigd is. Op het gebied van locaties geldt dat voor de oude binnenstad (niet onbegrijpelijk, gezien de tijdsperiode), terwijl Amsterdam Noord juist opvallend afwezig is. Duitse immigranten zijn dan weer oververtegenwoordigd. Dit is dus geen representatieve geschiedenis van Amsterdam, maar die pretentie hebben Van Lottum en Petram dan ook niet. In hun streven om 'gewone' Amsterdammers uit de schaduw van de geschiedenis te halen zijn ze uitstekend geslaagd. Margaret Atwood kan tevreden zijn.

Laura van Hasselt (docent en onderzoeker aan de Universiteit van Amsterdam, gespecialiseerd in Publieksgeschiedenis. Ze promoveerde in 2022 op Geld, geloof en goede vrienden. Piet van Eeghen en de metamorfose van Amsterdam, 1816-1889. *De publieksversie is in 2023 gepubliceerd door Uitgeverij Balans)*

Hermanus Petrus Schouten, *Bethaniëndwarsstraat gezien naar de poort van de Waalse Kerk in de Oude Hoogstraat*, 1787. Pen in bruin en grijs, penseel in kleur, 21,8 x 18,3 cm. Stadsarchief Amsterdam (010001000537).